

ذکر "هل من مفرج غير الله..."

محمد افنان

اذکار در ادیان الهی سابقه‌ای دیرینه دارد. در امر مبارک نیز اذکار و اوراد متعدد و به مناسبت‌های مختلف نازل شده، که از جمله ذکر "هل من مفرج غير الله؟ قل سبحان الله، هو الله. كل عباد له و كل بامر قائمون" است. اگرچه تاکنون این ذکر در نسخ مخطوطات منتشره آثار حضرت نقطه اولی زیارت نشده، ولی در متون تاریخی اشاره به آن مذکور و موجود است، و به همین اعتبار در مجموعه "منتخبات آیات از آثار حضرت نقطه اولی عز اسمہ الاعلی" نیز درج و ترجمه شده است.

مبنای اطلاعات موجود در خصوص این ذکر در مرقومات میرزا آقاخان است که از اولین نفوسی است که در بغداد به شناسائی موعود بیان توفیق یافت (قرن بدیع، God Passes By نسخه انگلیسی، ص ۱۱۹). فحوای مطلب، آنچنانکه میرزا آقاخان نوشته، حاکی از این است که ذکر مزبور در بین بابیان اولیه در بغداد متداول بوده و حضرت بهاءالله که تلاوت مکرر شبانه‌روزی آن را تأکید فرموده‌اند در حقیقت یادآوری و تذکر به اهل ایمان بوده است، علی‌الخصوص اگر به یاد داشته باشیم که این واقعه قبل از سفر هیکل مبارک به قصد انزوا در کوه‌های سلیمانیه و کردستان بوده است، و در آن اوقات هنوز مطلقاً بروزات و آثاری از اظهار امر مبارکش نبوده است. در آن ایام مرجعیت میرزا یحیی^۱ مسلم و تقویت و پشتیبانی حضرت بهاءالله از او بدون هر گونه قید و شرطی معمول بوده است. اما در همان اوقات است که بابیان به علل گوناگون به تعدی و دست‌درازی به اشیاء و اموال زوار عتبات و ساکنان شهرهای مزبور مشغول بودند و به حقوق مردم تجاوز مینمودند، و چنانکه از مفهوم بیانات حضرت بهاءالله خطاب به میرزا آقاخان مستفاد میشود حضرتش از اعمال و رفتار بابیان اظهار عدم رضایت فرموده، فرج الهی را که در گرو ظهور موعود بیان بوده به اهل بیان یادآوری فرموده‌اند. لازم به توضیح نیست که بنابر عقائد شیعه و بر حسب وعود ائمه اطهار، فرج آل محمد ظهور قائم است و به همین مناسبت ذکر فرج و تمنای آن با تمنای ظهور موعود مناسبت مخصوص دارد. با این مقدمات، و با توجه به اینکه اگر این ذکر سابقه قبلی نداشت اینهمه تأکید راجع به آن از جانب حضرت بهاءالله، که با همه شهرت و

مرکزیت در نظر بابیان در آن ایام حائز رتبه و مقام مرجعیت و مظهریت نبودند، نمی‌شد. محتملاً صدور و نزول ذکر یا دعائی جدید نیز نمی‌توانست مورد قبول و اجرا قرار گیرد، و لذا بالطبع حضرتش نیز چنین مصرانه و امرانه تأکید نمی‌فرمود. به هر حال، این ذکر در امر الهی تعمیم یافته و اهل بهاء در هر موقعیتی آن را مدد می‌گیرند و کسب روحانیت می‌نمایند.